

ภาพพระธาตุหลวงเวียงจันทน์ ของ หลุยส์เดอ ลาบ็อก. จาก : เว็บกลางทุ่งมหาวิทยาลัย และ <http://e-shann.com/?p=๑๑๗๘๖>. ออนไลน์
สืบค้นวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๖๑.

อรหันตาเจ้าทั้งห้าแลพระยาจันทบุรีประเสริฐธิดักกะเทาะปะปนนาธาตุไว้ที่ภูเขาลวง

๕/๙๒ (ไล)...บัดนี้ จักกล่าวเบื้องเจ้าพุทธรักขิตตแลธัมมรักขิตตแลสังฆรักขิตต เอาลูกสิด (ศิษย์) ทั้งห้า มีมหารัตตณเถนเป็นต้น ไปสู่เมืองราชคิหะแลจึงคืนมาจัดธาตุหัวหน้าชาวเก้าลูก ธาตุแฉ้วฝางเจ็ดลูก แล ธาตุฝ่าตีนชาวเก้าลูก มาอยู่ เมืองนะคะระราชะเสมมา¹ หั้นคืน ๑

เมื่อพระเจ้ายังท้าวระมาน ได้มาสร้งฐิตที่ปาก ถ้ำวัชชีระรูปปรากฏาน² หว่างภู ๒ อัน ถัด ะโว³ หั้น อรหันตาเจ้าทั้ง ๘ พ้อมกันไปแผ่นกะดานระหिनเป็นพื้นบ้านพื้นเมือง แลอุปเทศนิทานทั้งมวร ไว้ อันจักอักษัพุทธ ๕/๑๐/๑ สาสนาแลพื้นธาตุพระพุทเจ้า อันจักได้อายไว้ในชุมพูทีปแลพื้นฮอยปาหลักขนากับ ทั้งสาสนนัคะละนิทานสัพพัญญเจ้าชูอัน ก็ สัก⁴ ไว้หั้นทั้งมวรแล

พอกูทั้ง ๓ นั้นจึงสั่งลูก (ศิษย์) ทั้ง ๕ ให้เอาธาตุอันเอามานั้นว่า

ให้ไว้ธาตุหัวหน้า ที่ภูเขาลวงหั้นเทิน

ธาตุฝ่าตีนชาว ไว้เมืองหล้าหนองทั้งหลายหั้นเทิน

ธาตุแฉ้วฝาง ไว้เวียงจัว ๓ ลูก, ไว้ท่าหอแพ ๔ ลูก

อรหันตาเจ้าทั้ง ๓ สิ่งนี้ (นี้) แลแล้ว ก็คืนหนีเมื่อสู่เมืองราชคิหะดังครั้งเก่าแล

ยามนั้น อรหันตาเจ้าทั้ง ๕ จึงเอาธาตุพระเจ้า มาตั้งอยู่ในฮ่มไม้ป่าแบ่งที่ภูเขาลวงหั้น พระยาจันทบุรี แลหมื่นกลางโฮง เมื่อว่าอรหันตาเจ้า เอาธาตุสัพพัญญุมาก็ขึ้นชมยินดี จึงให้เมื่อเอานางอินสว่างระตะนะเกสิ ราชเทวีมา นางก็แจ้งใน กาน⁵ บุรีจันเอาคำหล่อเป็น ฮูปสิง⁶ (สี่) ตัว หนักสี่หมื่น เอากันสิ่งมาจุกัน เอาคำ ๒ ๕/๑๐/๒ (ไล) หมื่น มาหล่อเป็นฮูปอุปมุงประดับด้วยแก้ว นางจึงเอาล่องมายังสถานจอด (ศาลาจอด) หั้น

ยามนั้น นางทั้ง ๒ ก็มาคารวะนบไหว้ นางอินสว่างเห็นนางทั้ง ๒ ก็มีใจฮักชมชื่นยินดี ให้ทานขันคำ เคื่องกับคนหน่วยกวาง (กลาง?) ตั้งน้ำเต้าฝาทับคำคนหน่วย ขันกวางตั้งน้ำเต้าฝาทับคำคนหน่วย (จารข้ำ) ม้าว คำ ปิ่นเกล้าคำ ต่างคำ ฝ้าสไบ ทุกเยื่อง (อย่าง) ให้เสม (เสมอ) กัน พระยาจันทบุรี เอานางทั้ง ๓ ไปภูเขาลวง แลแล้วไหว้นบบูชา

ยามนั้น อรหันตาเจ้าทั้งห้า พ้อมกันอธิฐานว่า ฃิว่าสาสนาพระพุทเจ้าอันนี้ จักตั้งอยู่ภูเขาลวงเท่า ห้าพันวัสสา เป็นพุทธสาสนาถานันตวิเสด (วิเศษ) แท้ แผ่นดินจง ะวะ⁷ เป็นชุมเล็ก (เล็ก) ลง ๘ วา ลวง⁸ กลางแลด้านแลสิบวาเทิน แผ่นดินก็ยะ ไว้ตั้งอธิฐานหั้นแล

1 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ว่า คอนราช หน้า ๑๑๕., และฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า ละโว้ราชเสมา หน้า ๑๑๕.

2 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติและฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า ถ้ำแก้ววัชชีรปรากฏาร

3 หมายถึง ละโว้-ผู้ปริวรรต

4 หมายถึง จารึก-ผู้ปริวรรต

5 การ, งาน-ผู้ปริวรรต

6 รูปสิงห์-ผู้ปริวรรต

7 แยก-ผู้ปริวรรต

8 หมายถึง ระชะสั้นยาว

อรหันตาเจ้าแลพระยาจันทบุรี ให้เอา หินแล⁹ ก่อเป็นอุปมุงขึ้น แต่เต้าฝาหลัง สี่ด้านแลด้าน ๕ วา
หลวงหนา ท¹⁰ หลวงสูงสี่วาปาย ๕/๑๑/๑ ๓ สอก หินอันจกก่อนนั้นหมดเสีย คนทั้งหลายไปหาหิน ได้แลแห่งแล
น้อยเอามากี่บ่พอ

ยามนั้น บัพพะระนาค นิมิตเป็นผ้าขาว ถือไม้แทกค่าตัว¹¹ นั้น มาบอกแก่คนทั้งหลายว่า หินเพิ่น
กองไว้เมื่อก้าตวันตกันนั้น ซิมี่มากหลาย ไปเอามาก่อให้แล้วเทิน คนทั้งหลายจึงว่า คนทั้งหลายจึงว่า (จารซ้า)
ไกไคโน้นจา ผ้าขาวว่า แทกไปพันค่าไม้อันนี้ฮอดแล คนทั้งหลายจึงว่า ยาวไกนีกบไปแล ผ้าขาวจึง ให้ไม้แนก
(แทก) นั้นหดลงได้ วาด้าม¹² หั้นแล คนทั้งหลายจึงเห็นหลากดอมไม้อันนั้น ผ้าขาวประ (ปละ) ไม้อันนั้นไว้จึง
กับหนี ต่อหน้าคนทั้งหลายหั้นแล

เขาจึงไหว้อรหันตาเจ้า พระยาจันทบุรีแล อรหันตาเจ้าว่าท่านทั้งหลาย บ่ได้ไปเอาโกยาสั่งแล แม่น
บัพพะระนาค ตัวอยู่ภูเขานี้มาช่วยเอาแล คนทั้งหลายแจ้งเหตุด้วยอรหันตาเจ้า จึงพ้อมกันเอาไม้อันนั้นแทก
ไปได้พันค่าไม้สุดหั้นเห็นหั้น (หิน) แลหน่วยงามนิก ว่าบ่เอา พระยานาคบอกว่า หินมากหลายตายฮอยที่
แทก¹³ บ่ควัแล

๕/๑๑/๒ (เลา) ผู้แทกผู้นับ จึงว่าได้พัน ๑ แลนา ผู้ ๑ จึงว่าได้ท่อใดก็เอาท่อน อย่าเสียแสงเฮามาเทิน
ลวดเอาทั้ง ๓ หน่วย หินเล่าเกิดมาเป็นหกหน่วย
คนทั้งหลาย เล่าห้ามเอาทั้งหกหน่วยนั้น เล่าซ้าเกิดมาเป็นสิบสองหน่วย
คนทั้งหลายซ้าห้ามเอา เล่าเกิดมาคืบท่อปัฐหมตฮู้เสี้ยงแล

คนทั้งหลายฝูงไปเอาหินได้ ๓ พันหน่วย จึงจกกันว่า ท่อนี้เหมือนดังจกพอแล้ว มาพ้อมกันแบ่งฮูปตีน
อรหันตาเจ้า เพื่อว่าหมายบ่อนเทิน ว่าดังนั้นจึงพ้อมกันสั๊กแบ่งไว้ว่า “ปาสตรลัก (บาทลักษณ์) อรหันตาเจ้า
พันค่า” แต่นั้นมาแล

คนทั้งหลาย ได้หินแล้วพ้อมกันขึ้นแลวันแล ๓ คืบทั้งคบชั้น (ครบทุกชั้น) หลีน (เล่น) มโหสด
(มหรสพ) สั๊กกะละ (สั๊กกระ) บูชาภิกระบระบวรด้วย สะทายลายจิ้น¹⁴ แล้ว

พระยาจันทบุรี ให้แบ่งแผ่นค่า ๓ อัน ใหญ่ ๒ วา เป็นสี่แจ หนาดังโบลาน
นางทั้ง ๒ ได้แผ่นเงินเลียงคนแผ่นท่อแผ่นค่า
หมื่นกลางโฮงได้แผ่นเงินเลียงอัน ๑

พระยาจันทบุรี ให้ ๕/๑๒/๑ เอา แผ่นเงินพิน¹⁵ ๓ ชั้น แผ่นค่า ๓ ชั้น เต็งเท็ง¹⁶ เอาสิงคำจุกัน ตั้งแผ่น
คำเอาอุปมุงค่าตั้งสิงคำ

9
ฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า หินแลน

10
ต้นฉบับไม่ชัดเจน ว่าเป็น ตัวอักษร ท หรือ เลข ๑ แต่ในฉบับของหอสมุดแห่งชาติและฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า ๒ วา

11
ฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า ไม้เท้าค่าตัว

12
ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ กล่าวในเชิงอรรถ ว่า วอก

13
หมายถึง ไม่แม่นยำ-ผู้ปริวรรต

14
สมชาย นิลอาธิ ได้ให้ข้อมูลกับผู้ปริวรรตว่า “สะทาย” เป็นการผสมปนเพื่อ “โบก, ฉาบ, ปั้น” ซึ่งเป็นกรรมวิธีโบราณ อีกวิธีคือการ
“สอ” ใช้กับงานช่างปูนโบราณ, คำว่า “สะทายลายจิ้น” คือการปั้นลวดลายปูนประดับในที่นี้บ่งบอกว่าเป็นลวดลายจิ้น ซึ่งสะท้อน
ความสัมพันธ์ทางศิลปวัฒนธรรมระหว่างอาณาจักร, สัมภาษณ์วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ๒๕๖๑. เวลา ๑๖.๕๐ น.-ผู้ปริวรรต

พระยาจันทบุรี เอาเสื้อผืน ๑ ผ่าผืน ๑ อันเอกจักษุนาค กายโลหะนาค ให้นำนั้น ป่องหวางทางสิง
นางอินทสว่าง เอาผ้าชะไบขาว ซวายคำ¹⁷ แลปิ่นเกล้าคำ
นางทั้ง ๒ เอาผ้าชะไบเชิงคำ ผืนนี้ห้องหวางทางสิงคำ

พระยาจันทบุรีเห็นนางอินสว่าง เอาปิ่นเกล้าใส่ คืดฮอดเอาเช็ดอันสะหัสสะพะละนาคให้นำนั้นไว้ (บุ)
ซาหั้นแล

ยามนั้น อรหันตาเจ้า ให้ทาส (ธาตุ) หัวเหน่าชาวเก้าลูก พระยาจันทบุรีเอาใส่กวัดจัน (อัน) สุ
คันทนาคให้นำนั้นสิบลูก ใส่ในกวัดน้ำมันแก้ว อันเทวดาประระสิทธิศักดิ์กะเทวะให้นำนั้นสิบลูก นางทั้ง ๓ เอาแลคน
แล ๓ ลูก ใส่ในภูคำ¹⁸ ชู่คน แล้วจึงตั้งในอุปัมุงเหนือหลังสิง จึงแบ่ง ยน¹⁹ ง้าวแกว่งทั้งห้าด้านแล้ว จึงถมไว้
ให้อาบ ๕/๑๒/๒ (คำ) เพียงดั่งเก่าแล อรหันตาเจ้าให้อาหินอันพราหมฝังไว้แต่ก่อนนั้น มาฝังหมายไว้เพียงยอดอุ
มุงนั้นแล แล้วพระยาจันทบุรีคืบมาสู่เมืองดั่งเก่าหั้นแล

ยามนั้น อรหันตาเจ้า คืบว่ามาหา (มหา) รัตตะนะเถน จุลละรัตตะนะเถน เอาทาส (ธาตุ) แช่วฝาง ๔
ลูก มาละป็นนา ไว้ ทำหอแพ หั้นแล

มหาสุวัณณะปราสาทเถน จุลละสุวัณณะปราสาทเถน เอาทาส (ธาตุ) แช่วฝาง ๓ ลูก มาละป็นนาไว้
ที่ โพนจิกเวียงจัวหั้นแลฯ

เจ้าสังขวิไชยเถน เอาทาส (ธาตุ) ผ่าตีนขวาเก้าลูก มาไว้เมืองหล้าหนองแลคนทั้งหลาย ว่า
หนองคาย²⁰ คาว (คราว) นำเลี้ยงพอมมั่งอุปมุงในแผ่นดินแล้ว ก็เอาทาสผ่าตีนขวา มาละป็นนาไว้หั้นแล²¹

เจ้าสังขวิไชยเถนแลมหาสุวัณณะปราสาทเถน พี่น้องก็มาโฮม เอาสันทะกันที่หอ ๕/๑๓/๑ แพ เพื่อจัก
เมื่อการวะอรหันตาเจ้าทั้ง ๒ อันนิรพพานแล้วนั้น อรหันตาเจ้าทั้ง ๕ จึงขึ้นเมื่อที่หนองแปวหั้น เสฎฐะเชยยะนิ
มิต หอไซไว้ ๕ หลัง ที่หนองแปว ให้เจ้าทั้งห้ามิตตา สุงเข้าจึงไปบิณฑบาต ไต่ข้าวไม้ดูไป พระยาจันทบุรีใส่
บาตแล้วราสทะนา (อาราธนา) ให้อยู่มิตตา มหารัตตะนะเถนเจ้าพี่น้อง มาหะ (มหา) สุวัณณะปราสาทเถนเจ้า
พี่น้อง นำแคะน้ำบึงคินเมื่อใต้ หาที่อยู่สบายฮอดเพียงทาสชาย ผ่อดูล้ำแมนแปวเสฎฐะเชยยะนาคเทียว
เสฎฐะเชยยะนาค จึงนิมิตเป็นผ้าขาวผู้ ๑ ถือ ผียกไม้ด่อนเจ็ดแกว²² มาไหว้

อรหันตาเจ้าทั้ง ๕ ว่า ผู้ข้าเอาผียกค่าตัวผู้ข้าอันนี้ แทกแต่แคะน้ำของขึ้นมาสุดผียกได้ ๓ สิบบ ๓ ค่า
แล ขอเจ้ากูปมิตตาหั้นก่อน (นี้ก่อน) ที่นี้เป็นมั่งคะละ ๕/๑๓/๒ (ละ) แล อรหันตาเจ้ารู้ว่าเสฎฐะเชยยะนาคนิมิต

15 หมายถึง แม่, ขยาย

16 หมายถึง ทับบน

17 กรวยทองคำสวมนิ้วมือ-ผู้ปรีวรรต

18 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ว่า ผอบทองคำ และฉบับของกรมสังเสริมวัฒนธรรม ว่า อุบคำ

19 ยนต์-ผู้ปรีวรรต

20 ในใบลานชุดนี้พบคำว่า “หนองคาย” เพียงครั้งเดียว-ผู้ปรีวรรต

21 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ว่า ขนาดกว้างด้านละ ๒ วา ๒ สอก สูง ๓ วา

22 หมายถึง เส้นเชือกวัตรยะไหมขาวเจ็ดเกลียว

เอา ๒ ตัว คือว่า มหาระตะณะเถนเจ้าพี่น้อง ตั้งอยู่เฝือกสุด เสนอชยยะ (นาค) ว่าเจ้ากูอยู่กเฝือกเทิน จึงข้า
แทกแต่ปรา (ป่า) กกเฝือกนั้น ออกไปนอกหว่างหนองคันแทเสื่อน้ำนั้น ก็ได้ ๓ สิบวา สุดแมนปองกอง (?)
เทียวเสนชยยะนาค มหาสุวัณณปราสาทเถนพี่น้อง ก็อยู่แต่นั้นแล

เสนชยยะนาค เอาเฝือกนั้นมาแทกชั่วตัดออกเป็น ๒ บั้น เฝือกเส้นโพก (กก?) นั้น ข้าตัดให้ทานแก่
มหารัตตะณะเถนเจ้าพี่น้องคนเส้น **บั้นปาย** ก็ตัด **ถ่อง**²³ ให้ทานแก่มหาสุวัณณะปราสาทเถนเจ้าพี่น้องคนเส้น
แล้วก็กับหนีเมื่อสูที่อยู่แห่งตนก็มีแล คนทั้งหลายจึงใส่ชื่อว่า **ฮองนาคา** หั้นแล บ่อนค้ำนั้นใส่ชื่อว่า **ปราโก**
เฝือกพระยา²⁴

ยามนั้น เจ้าสังขวิไชยเถน เมื่อ ๕/๑๔/๑ คูที่อยู่แมนแควน้ำห้วยมังคะละหั้น อินทะ (จ้) กก (ขุ) นาค
นิมิตเป็นผ้าขาวผู้ ๑ ปุกทุงไว้แล อยู่กทุกบ่อนว่า **เจ้ากูอยู่หนี (นี่) เทินตักแล** ว่าดังนี้แล้วแล กับเจ้ากอแก้ว
กตหมายฮู้ว่า แมนพระยานาคมาอินติมขึ้นตน **ฮอยว่าบ่อนี้** สาสนาจักสูงเฮืองเป็นอันประเสิดแล

คั้นว่า อรหันตาเจ้าทั้งห้า ตั้งอยู่แล้วก็มา**บิณฑบาต**มิตตา พระยาจันทบุรี จึงให้ไปสร้างวิหารนให้อยู่แล
หลังแลตน แมนเมื่อเดือน ๘ ค่ำแลสิบห้าค่ำ เจ้าทั้งห้ามาสู่**วัดสวนอ่วยลอย** ส่งสอนสังฆะเจ้าทั้งหลายแล
พระยาจันทบุรี เอาธาต (ธาตุ) อรหันตาเจ้าทั้ง ๒ อันนิพพานนั้นก็มะ (มา) ละบับนาไว้กับที่หั้นแล

ยามนั้น เถิงกาลเข้าวัสสา อรหันตาเจ้าทั้งห้า จึงหนีไปอยู่ปรา (ป่า) โพนจิก นอกปากห้วยบางพวนสี่
ตน เจ้าสังขวิไชยเถนอยู่ปาก ๕/๑๔/๒ (ปร) บางพวนก้ำได้ แมนเมื่อวัสสะพอไ้สูง บัพพาระนาค เอา **ผ้าสาตก**
คำ²⁵ ผืน ๑ ยาวสิบวามาให้ทานเจ้าสังขวิไชยเถน น้ำเลี้ยงพอนมตัดเป็น **เพียผ้าจอม**²⁶ **พอหมุด** (หมุด) ทั้งสิบ
วา เล่าเกิดใหม่ต่มสิบวา จึงข้าตัดเป็นเพียผ้า พ้อมพอหมุด (หมุด) แล้วเล่าข้าเกิดมาตังเดียว ตาบต่อเท่าเถิง
๕ ผืน จึงบ่เกิดมาต่มหั้นแล

ผืนค้ำ นั้น ให้เจ้ามหารัตตะณะเถน

ผืนถ้วน ๒ นั้น ให้เจ้าจุลละระตะณะเถน

ผืนถ้วน ๓ นั้น ให้เจ้า (มหา) สุวัณณะปราสาทเถน

ผืนถ้วน ๔ นั้น ให้เจ้าจุลละสุวัณณะปราสาทเถน

ผืนถ้วน ๕ นั้น ให้เจ้าสังขวิไชยเถน

จึงจริงเป็นอันงามยิ่งแล ไปโฮมกันนใน **ป่า**²⁷ แจ้งคินอันเป็นสบายแก่จิตใจ เทตได้ทรงผ้าดอกคำบัพพา
ระนาคหั้นแล

เจ้าทั้ง ๕ ตรัสสะรู้คาถา ๔ บด อันค้ำแห่งมหากัสสิปะ เจ้ากล่าวไว้แต่ก่อน

ว่า ๕/๑๕/๑ **คัจจันติ นระคัจจันติ** นี้ ผู้ประเสิด เทียวทางมาจวบกัน ก็เฮงข้าประเสิดกว่า
เก่า ได้มหารัตตะณะเถนเจ้าพี่น้อง เมื่อเป็นพระยาสุวัณณะภิงคาละ พระยาค้ำแดง นั้นตามปณหา
เทียมว่า **เขือไป** นั้นแล

23 หมายถึง ครึ่ง

24 ป่ากกเฝือก-ผู้ปริวรรต

25 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ว่า สาฏก

26 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติและฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า พระยาผ้า

27 ฉบับของหอสมุดแห่งชาติ ว่า ป่าโพน และฉบับของกรมส่งเสริมวัฒนธรรม ว่า ป่าโพนแจ้ง

บอกว่า โกวะ นระโกเว นั้น ผู้ สลาส²⁸ ต่อผู้สลาสมาจบกัน ข้าสลาสอาศัยง่ากว่าเก่า ได้มหา
สุวัณณะปราสาทเถนเจ้าพี่น้องเมื่อเป็น พระยาจุลละณีพรหมทัต (พระยา) อินทปัตถนครตามปัญหา
เทียมว่า ขามา นั้นแล

บอกว่า เญยยา (นระเญยยา) นั้น ผู้สูต่อผู้สูมาจบกันก็ข้าสูง่ากว่าเก่าได้เจ้าสังขวิไชยเถน
เมื่อเป็นพระยานันทเสนแลจบพระยาติโคตรบูร แม่นในเมืองฮ้อยเอ็ดประตูก็เล่าข้าจบกันในชาติ
อันนี้ตามปัญหาเทียมว่า ขาไป นั้นแล

บอกว่า สาคะตันติ นระสาคันติ นั้นได้พระยาสุริยวงสาสิทธิเตชัมมิกกรา ๕/๑๕/๒ (ปรา) ขา
ราสเอกราส นางสีระตะนะเทวีแล พระยาจันทบุรีแลนางอินสว่างนั้น ถือว่าผู้สูมาจบกัน ก็ข้าสู
ง่ากว่าเก่า เหตุผิวเค้า ตามปัญหาเทียมว่า เขือมา นั้นแล

แต่นั้น อรหันตาเจ้าสองแจ่ง บุพเพเนวะสัญญา ได้อยู่ได้กินแต่ชาติอันก่อน พลัน (พั้วพัน) ไปถึง
พระยาสุमितตัมม ในเมืองมรุกขนคร เพื่อว่าให้ได้ปะปนา อรัังคราสสัพพัญญเจ้า ที่ฎูกำพำนั้นแล

กล่าวบั้น อรหันตาเจ้าทั้งห้าแลพระยาจันทบุรีประระสิทธิสั๊กกะเทวะ ละปะปนาธาตุไว้ที่ฎูเขาหลวง
เป็นเค้า ก็แล้วก่อนแลฯ